

БОБИ II. ВОСИТАҲОИ МЕТОДОЛОГӢ ВА НИЗОМИ (ТАРКИБИ) УСТУВОРИИ ТАШКИЛИ ЧОРАБИНИҲОИ ИДЕОЛОГӢ

§1. ВОСИТАҲОИ ТАШАККУЛИ ФАЪОЛИЯТИ БОНИЗОМИ ТАШКИЛОТҲОИ КОР БО ҶАВОНОН ҲАМЧУН ЗАМИНАИ МУЪТАМАД ДАР САМТИ РУШДИ ИДЕОЛОГИЯИ МИЛЛӢ: ҲОЛАТ ВА ПЕШОМАДҲО

ҚИСМАТИ НАЗАРИЯВӢ-ИТТИЛООТӢ, МЕТОДӢ

Мақсад: тақвият додани дониш ва сатҳи маълумотнокии гуруҳҳои мақсаднок оид ба системаи (низомии) кор бо ҷавонон, ҳолат ва вазъияти ташкилотҳои кор бо ҷавонон ва тавсияҳо барои васеъ гардонидани имкониятҳои онҳо дар амалисозии чорабиниҳои идеологӣ, инчунин касбикунонии соҳаи кор бо ҷавонон ва рушди ҳаракатҳои ҷамъиятии хонандагон ва донишҷӯён

Гуруҳҳои мақсаднок: ҷавонон, масъулон ва мутахассисони соҳаҳои кор бо ҷавонон, занон, дин, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, омӯзгорони соҳаи тарбиявӣ ва беруназсинфӣ системаи маориф, мутахассисони иттиҳодия-ҳои ҷамъиятии ҷавонон ва масъулони корхонаву ташкилотҳои азим.

Нақша:

- 1) Касбикунонии соҳаи кор бо ҷавонон;
- 2) Иштироки ҳаракатҳои ҷамъиятии ҷавонон, аз ҷумла хонандагон ва донишҷӯён дар татбиқи идеологияи миллӣ;
- 3) Заминаҳои илмӣ – таҳқиқоти соҳаи сиёсати давла-

тии ҷавонон.

- 4) Иштирок ва нақши ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ-иҷтимоии мамлакат

Чӣ тавре дар боло (машғулиятҳои гузашта) ишора гардид, яке аз хадамоти пурҳаракати бахши идеологӣ ин **системаи (соҳаи) кор бо ҷавонон** мебошад, ки он аз мақомоти кор бо ҷавонон дар сатҳи ҷумҳуриявӣ, вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, бахшҳои кор бо ҷавонон дар заминаи муассисаҳои таълимии касбӣ, воҳидҳои тарбиявӣ дар сохтори мактабҳои таҳсилоти асосӣ ва миёна, иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон ва ниҳодҳои кор бо ҷавонон дар заминаи баъзе аз муассисаҳои соҳаи тандурустӣ ва ташкилоту корхонаҳои истеҳсоли мебошад.

Мутобиқи салоҳият, уҳдадориҳо ва вазифаҳои муқарраргардида системаи мазкур дар кишвар яке аз низомҳои пурқудрати талқинкунандаи идеологияи ҷамъиятӣ-давлатӣ маҳсуб мегардад. Вале, бинобар сабабу омилҳои зиёди субъективӣю объективӣ ин система то ҳадди зарурӣ натавонистааст, ки мавқеи хосаи худро дар ҷомеа, бахусус дар байни ҷавонон ишғол намояд.

Мавқеи хосаи ин система пеш аз ҳама аз фароҳам гардидани низоми устувори фарогирии ҷавонон бо хизматрасонии муътадил ва маҷмӯӣ дар доираи амалисозии сиёсати давлатии ҷавонон, аз ҷумла таъмини иштироқи фаъоли ҷавонон дар ҳаёти ҷамъиятӣю сиёсии кишвар, баланд бардоштани маърифати идеологӣ, сиёсӣ ва ҳуқуқии насли ҷавон, талқин ва инкишофи эҳсоси ватандӯстӣ ва пос доштани муқадассоти миллӣ дар ниҳоди ҷавонон, ташаккули тарзи ҳаёти солим, фароҳам овардан ва таҳкими заминаҳои илмию эҷодӣ, таҳсил ва интихоби мустақили касб ва беҳтаргардонӣ ва

фаъолнокии иҷтимоӣ-иқтисодии шаҳрвандони ҷавон иборат мебошад. Ин нишондиҳандаҳое мебошанд, ки мавқеъ, мақом ва манзалати соҳаи кор бо ҷавононро дар байни ҷомеа ва ҷавонон муайян карда, ҳамзамон метавонад ба беҳдошти вазъи иҷтимоию иқтисодии кишвар ва баланд гардидани сатҳи маърифати сиёсӣю идеолгии шаҳрвандон боис гардад.

Барои маълумотнокӣ ва ба ин васила пайдо кардани сарчашмаҳо ва ё асоси назариявӣ чихати андешидани тадбирҳои зарурӣ дар поён баъзе аз сабабу омилҳои монеагардида ба рушди ин низоми фаъолият мавриди баррасӣ қарор дода мешаванд.

1.1 Касбикунони соҳаи кор бо ҷавонон

Сиёсати давлатии ҷавонон ҳамчун соҳаи муҳими ҷомеа ҳануз аз рӯзҳои аввали бадастории истиқлолияти давлатӣ ташаккул ёфта, то имрӯз, ки 23 сол сипарӣ мегардад, нақши худро то андозае иҷро карда истодааст.

Сиёсати давлатии ҷавонон яке аз шаш самтҳои стратегӣ ва афзалиятноки сиёсати иҷтимоии давлат эълон гардидааст, ки ин мақом аз натиҷаи ғамхориҳои падаронаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон нисбат ба насли ҷавони кишвар ба вуқӯъ пазируфтааст [2].

Қадамҳои нахустин дар ин росто, қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон» соли 1992, баъдтар дар таҳрири нав «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» соли 2004 мебошад, ки мафҳумҳои «хизматчиҳои давлатии амалисозандаи сиёсати давлатии ҷавонон», «бозомӯзӣ» ва «такмили ихтисос»-ро

фаро гирифтааст. Аз ҷумла, дар Қонуни мазкур омадааст: «мақомоти ваколатдори давлатӣ бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси хизматчиёни давлатиеро, ки сиёсати давлатии ҷавононро амалӣ мегардонанд, ташкил ва таъмин менамояд» [1].

Вале ин муқаррарот то ҳануз татбиқи амалии худро наёфтааст. То имрӯз, фаъолияти муътадили сохторҳои кор бо ҷавононро, аз ҷумла мақомоти ваколатдори давлатии соҳаи кор бо ҷавононро 18 сол сипарӣ мешавад, садҳо хизматчиёни давлатӣ ва ҳазорҳо «мутахассисони» кор бо ҷавонон дар соҳа ва ин самти фаъолият кор мекунанд, аммо чунин як ихтисос ва ё касби «кор бо ҷавонон», чӣ тавре дар Қонуни соҳавӣ оварда шудааст, дар амал вучуд надорад.

Аз ин рӯ, корманди соҳаи кор бо ҷавонон метавонад дар як вақт ва ё ҳолат омӯзгор бошад ва ё метавонад ихтисоси психолог, математик, ҳуқуқшинос, иқтисодчӣ, агроном ва ғайраро дошта бошад. Яъне, дар кишвар ин соҳа ва ё самти фаъолият соҳиби ихтисос ва ё касби махсус набуда, онро кормандони кор бо ҷавонон, ки соҳиби ихтисосу касбҳои гуногун мебошанд, пеш бурда истодаанд.

«Корманди кор бо ҷавонон» дар навбати худ, шахси масъуле мебошад дар доираи уҳдадориҳо ва мансаби муайян бо ҷавонон кор мебарад, вале ин мафҳум низ мақоми ҳуқуқӣ надорад.

Дар қонунгузори дигар соҳаҳо низ, ки воҳидҳо ва фаъолияти кор бо ҷавононро пеш мебаранд дар ин мавзӯ (касбикунонӣ) ягон талаботи махсус муайян нагардидааст. Аз ин рӯ, наметавон корманди (шахси машғул дар) соҳаи кор бо ҷавононро мутахассис ва ё соҳибкасб ном гирифт.

Ҳамин вазъият низ, мутаносибан дар соҳаҳои кор бо занон ва таъминоти иҷтимоӣ, ки аз субъектҳои асосии идеологӣ маҳсуб мегарданд, ҷой дорад.

Ҳамин тариқ, яке аз сабабҳои асосии камсифатӣ ва таъсирбахш набудани чорабиниҳои идеологӣ маҳз аз ҳамин вазъият, яъне, дар кишвар вучуд надоштани механизми омодагии касбҳо ва ё ихтисосҳои «кор бо ҷавонон», «кор бо занон ва оила» ва «корманди иҷтимоӣ» манша мегирад.

Дар шароити ҷомеаи муосир, аз ҷумла рушди механизмҳои идорию истеҳсоли ва технологияҳои иттилоотӣ зарур аст, ки сатҳи дониш қобилияти **касбӣ** корманд мунтазам тақвият дода шавад [5]. Танҳо дар ҳамин сурат метавон сифати корро таъмин намуд ва барои рушди сатҳи хизматрасонӣ дар ҷомеа боис гардид.

Дар ҳамбастагӣ ба ин зарур шуморида мешавад, ки дар самти таҳкими имконоти амалии касбӣ ва хизматрасонии сифатноки соҳаҳои номабршуда, аз ҷумла «кор бо ҷавонон» ва «кор бо занон ва оила» ду масъала татбиқи худро ёбад.

Якум, такмили қонунгузорӣ оид ба муқаррар намудани мақоми касбӣ ва ё мутахассис ба кормандони (шахсони машғули) соҳаҳои намбаргашта, бо назардошти фосилаи такмили касбияти/ихтисосмандии онҳо.

Дуюм, ташаккули инфрасохтори (заминаҳои) илмию таҳқиқотӣ ва омодагии касбӣ ва ё ихтисосии кадрҳои (кормандони) соҳаҳои кор бо занон ва оила ва кор бо ҷавонон метавонад ба таҳкими низоми фаъолияти идеологии сохторҳои дахлдор ва самаранокии амалҳо ва хизматрасониҳо боис гардад.

1.2 Заминаҳои илмӣ – таҳқиқотии соҳаи сиёсати давлатии ҷавонон

Дар тақвият ба таҳлилу пешниҳодоти дар боло овар-

дашуда иброз мегардад, ки дар қисми зиёди кишварҳои ҷаҳон, ба монанди Хитой, ШМА, Олмон, Федерастияи Россия ва ғайра барои пешбурди соҳаҳои бахши идеологӣ, аз ҷумла кор бо ҷавонон касбу ихтисосҳои муайян ва ба ин васила низоми такмили қобилияти корӣ (кабсу ихтисос) ва таҳқиқи илмию назариявии сиёсати давлатии ҷавонон муқаррар гардидаанд ва даҳсолаҳо боз фаъолият доранд. Мисол, дар Федератсияи Россия дар заминаи донишгоҳҳои олии касбӣ институтҳои сиёсати ҷавонон амал мекунанд ва барои соҳа ба хоҳишмандон ва кормандони соҳа касби «кор бо ҷавонон»-ро меомӯзонанд, ҳамзамон барномаҳои такмили малакаи касбиро амалӣ мегардонанд [4].

Дар ин замина, бо мақсади таҳкими заминаи кадрӣ соҳаи кор бо ҷавонон, инчунин тақвият бахшидани низоми амалисозии чорабиниҳои идеологӣ муайян намудани фаъолияти «кор бо ҷавонон» ҳамчун касб ва ё ихтисос саривақтӣ ба ҳисоб меравад ва ба ин васила ташкили инфрасохтори омодаسازیи касбӣ, таҷрибаомӯзӣ ва такмили касбӣ мувофиқ мебошад.

Аз таҳлили боло хулоса бармеояд, ки барои ташкили заминаҳо чиҳати такмили касбӣ ва бозомӯзии кормандони соҳаҳои идеологӣ зарурати таъсиси институт ва ё донишқадаҳои алоҳида нест, барои ин самти фаъолият метавон потенцили техникӣ ва кадрӣ марказҳои омӯзишӣ, институтҳо ва мактабҳои олии амалкунандаро ба таври всеъ истифода намуд.

Ҳамчунин, барои татбиқи босамари сиёсати давлатии ҷавонон, бахусус ҷанбаҳои идеологии соҳа ва расидан ба ҳадафҳои стратегии иҷтимоии давлату ҳукумат ташаккули заминаҳои илмию амалӣ ва иттилоотии сиёсати давлатии ҷавонон ба мақсад мувофиқ мебошад.

Дар ин раванд, бо истифода аз таҷрибаи кишварҳои

пешрафтаи ҷаҳон, аз ҷумла кишвари ҳамсоя Ҷуҳурии халқии Хитой дар ҷумҳури таъсис додани институти илмию таҳқиқоти кор бо ҷавонон бомаром арзёбӣ мегардад [3].

Зеро танҳо заминаи устувори илмӣ, кадрӣ ва таҳлилию таҳқиқотӣ метавонад имкон диҳад, ки соҳаи кор бо ҷавонон ва тамоми масъалаҳои марбут ба сиёсати давлатии ҷавонон инкишофи муътадил дошта бошад, ки ин нишондиҳанда дар навбати худ метавонад боиси рушди индекси инсонӣ, таҳкими иқтисодии илмӣ насли ҷавон ва ҷомеа, ташаккули захираи устувори кадрӣ, тавлиди қору хизматрасониҳои нави мутобиқ ба ҷомеаи муосир, ташкили ҳазорон ҷойҳои корӣ, паст гардидани шиддати падидаҳои номатлуб дар байни ҷавонон, ташаккули тарзи ҳаёти солим ва ғайра гардад.

Барои ин масъала низ, яъне ташаккули заминаҳои илмию таҳқиқоти татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон истифодаи иқтисодии фароҳамгардида имконпазир мебошанд, вале бинобар хусусияти муҳим доштани масъалаи мазкур ташкили базаи алоҳида ба сифати институти илмию таҳқиқотӣ ва таъминоти кадрӣ боиси дастгирӣ мебошад.

1.3 Иштироки ҳаракатҳои ҷамъиятии ҷавонон, аз ҷумла хонандагон ва донишҷӯён дар татбиқи идеологияи ҷамъиятӣ-давлатӣ

Тарбияи беруназдарсии хонанда/наврас яке аз василаҳои муҳим ва устувори омодагии идеологии шахс маҳсуб мегардад. Дар ин зина, инсон на танҳо тарбия мегирад, балки бо нуқтаҳои муҳими масъулияти ватандӯстӣ, худшиносӣ, худогоҳӣ ва ҳувияти миллӣ ба

воя мерасад, зимнан ба шахси аз нигоҳи сиёсӣ обутобёфта табдил меёбад.

Ёдовар шудан бамаврид аст, ки чунин як низом таҷрибаи андӯхтаи ҷаҳонӣ буда, онро Иттифоқи умумишуравии коммунистии ҷавонон идора мекард ва имрӯз низ дар ҷумҳурӣ ҳазорон нафар шахсони баруманд ва хизматчиёни давлатӣ дастпарварони ин низом/мактаб мебошанд, ҳамзамон, аз пуриқтидор будани он дар гузашта пайваста ҳарф мезананд.

Дар шароити муосир бошад, ки кишвари мо соҳибистиқлол ва соҳибихтиёр гаштааст, мебояд низоми хоси тарбияи сиёсии ҷавононро дошта бошем. Имрӯз ин низом зери мафҳуми «сиёсати давлатии ҷавонон» дар амал қарор дорад, вале айни муддаост, ки он пуриқтидор мегардид ва ба мактаби оmodасозии кадрӣ ва шахсони обутобёфтаи идеологӣ табдил дода мешуд.

Айни замон дар ҷумҳурӣ Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон фаъолият дорад, ки аз рӯи вазифаҳо ва масъулият метавонад бо тамом ивазкунандаи мактаби «комсомол»-и собиқ бошад.

Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон 12 октябри соли 1991 ҳануз аз рӯзҳои аввали бадастории истиқлолияти давлатӣ дар давраи душвори муносибатҳои сиёсии кишвар ташкил ёфтааст ва нақши худро дар тарбияи насли наврас, пешрафту тараққиёти сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии кишвар, пешгирии зиддиятҳо ва ихтилофоти сиёсии дохилӣ, бедории ҳисси баланди худшиносии миллӣ ва номуси ватандорӣ, таҳкими сулҳу ваҳдати миллӣ, бунёди ҷомеаи демократӣ, ҳифзи истиқлолияти Тоҷикистон ва муаррифии он дар ҷаҳони мутамаддин гузоштааст. Ҳадафи асосии Иттифоқи Ҷавонони Тоҷикистон пуштибонӣ ва ҳимояи истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии

Тоҷикистон, мусоидат дар эъмори ҷомеаи демократӣ, иҷтимоӣ ва шаҳрвандӣ, эҳёи арзишҳои суннати миллӣ ва пуштибонӣ аз арзишҳои волои умумибашарӣ, бедор намудани ҳисси баланди худшиносии миллӣ ва номуси ватандорӣ ҷавонон, тақвият бахшидани шуурнокии насли наврас дар ҳалли масъалаҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии ҷавонони тоҷик, баланд бардоштани сатҳи ифтихори миллӣ; донишу малака ва ахлоқу фарҳанги насли наврас мебошад.

Барои таҳкими фаъолияти ҳаракатҳои ҷамъиятии ҷавонон дар Тоҷикистон истифодаи потенциали ИҶТ ҳамчун ташкилоти умумимиллӣ ба мақсад мувофиқ аст, аммо барои ин якчанд масъалаҳоро мебошад амалӣ гардонид.

- **Якум**, заминаи меъёрию ҳуқуқии фаъолиятро бо дараназардошти паҳн намудани намоёндагиҳо дар тамоми муассисаҳои таълимӣ ва корхонаҳои азими дохили кишвар мебошад тақмил дод.
- **Дуюм**, потенциали идорию техникий мавҷудаи ҳаракатҳои хонандагон (оли сомон) ва донишҷӯёнро (бахшҳои кор бо ҷавонон-донишҷӯёнро) мебошад таҳким бахшид ва ҳамкорию муштаракро бо Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон ба роҳ гузошт.
- **Сеюм**, дар сурати мувофиқ арзёбӣ гардидан ва бо мақсади таҳкими фаъолият ва тарбияи бонизоми насли наврас ба Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон вогузор кардани (ваколати ҳуқуқию амалӣ) тарбияи беруназсинфии хонандагони зинаи таҳсилоти миёнаи умумӣ (синфҳои 8-11), таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ (донишҷӯён) ба мақсад мувофиқ мебошад.

Дар ҳамин асно ва бо дарназардошти заминаҳои қонунгузори кишвар дар Концепсияи миллии сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст: «Такмил ва азнавсозии ҳаракатҳои хонандагон ва донишҷӯён дар заминаи муассисаҳои таълимӣ тавассути ташаккули ҳаракатҳои ҷамъиятӣ ва волонтерӣ аз манфиат холи нест. Бояд идора ва ҳамоҳангсозии системаи тарбиявии наврасон ва ҷавонон дар муассисаҳои таълимӣ ба мақомоти ваколатдори давлатии кор бо ҷавонон вобаста карда шавад, чун айни замон бинобар сабаби ҷой доштани манфиатпазирии дохилидоравӣ ин система дар ҳоли танназулбӣ қарор дорад. Дар даврони Шӯравӣ вобаста гардидани ташкилоти пионерӣ ба ташкилоти комсомолӣ низ бо ҳамин мақсад буд.» [2].

Ҳамин тариқ, яъне бо васеъ гардонидани имкониятҳои амалӣ (таъсиси марказҳои ҷавонон дар заминаи муассисаҳои таълимӣ ва корхонаҳои азим ва ҳуқуқӣ қунондани фаъолияти онҳо бо роҳи ҳамгироии масъалаҳои хизматрасонӣ ва идорӣ бо ИҶТ, инчунин азнавташкилкунии ҳарактҳои ҷамъиятии хонандагон ва донишҷӯён ҳамчун намояндагиҳои ИҶТ), методӣ (муайян намудани соҳаҳои/фаъолиятҳои «кор бо ҷавонон» ва «кор бо занон ва оила» ҳамчун касб ва ё ихтисос ва бо ин мақсад ташкили (таъсиси) марказҳо ва ё институтҳои такмили касбӣ дар заминаи мактабҳои олии амалқунанда) ва илмию таҳқиқотӣ (таъсиси институти илмию таҳқиқотӣ барои коркарди масъалаҳои ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон) метавон заминаи илмию амалӣ ва методии татбиқи сиёсати идеологии давлатии Ҷумҳуриро ташаккул дод ва ин **низоми амалҳои идеологиро** ҳамчун мактаби омодаسازی кадрҳои болаёқат ва манбаи тавлиди идеяҳои таҳкимбахши давлатӣ, ҳамзамон талқини онҳо дар байни ҷомеа ва ҷавонон устувор гардонид.

1.4 Иштирок ва нақши ҷавонон дар ҳаёти сиёсӣ-иҷтимоии мамлакат

НАҚШИ ҶАВОНОН ДАР МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛМИЛЛӢ

Ҷавонон дар арсаи ҷаҳонӣ якчанд даҳсолаи охир аст, ки нақши муҳимро касб намудаанд. Ин таваҷҷуҳнокӣ ба чанде аз сабабу омилҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва сиёсии вобаста ба насли ҷавон асоснок мегардад.

Якум, - ҷавонон оянда - идомадиҳанда ва посдорандаи арзишҳои инсонӣ мебошанд, ки бар ин васила рисолати ояндаи ҷомеа аз онҳо вобастагӣ дорад;

Дуюм, - шахси ҷавон қувваи зиёди ҷисмонӣ ва маънавӣ дорад, мувофиқан захираи асосии зеҳнӣ ва меҳнатӣ буда, ба ҳама дигаргуниҳои ҳаётӣ тобовар мебошад;

Сеюм, - зудбоварӣ, зудтағйирёбӣ, ниёзмандӣ, дастнигарӣ, тақлидкорӣ ва дигар услубҳои ангезандаи заифимизочии инсон хоси ҷавонон мебошанд.

Бо дарназардошти ин ва бо мақсади талқини сулҳу дӯстӣ ва таҳамулпазирӣ дар байни ҷавонон соли 1965 (7 декабр) Декларатсияи Ассамблеяи Генералии СММ “Оиди дар байни ҷавонон паҳн намудани идеалҳои сулҳ, эҳтироми байниҳамдигарӣ ва якдигарфаҳмии байни халқҳо” қабул мегардад, ки дар он гуфта мешавад: “*Ҷавонон дар ҳама соҳаҳои фаъолияти инсон нақши муҳим доранд ва саруқорғирӣ ба тақдири инсоният сарнавишти онҳо мебошад.*”. Ин муносибат таваҷҷуҳи хосаи ҷомеаи ҷаҳониро нисбат ба ҷавонон, нақш ва рисолати онҳо дар ҳаёти инсонӣ инъикос менамояд, ки дар ҳақиқат шахси ҷавон вориси воқеии гузаштагони худ буда, масъулияти зиёдро ҷиҳати нигоҳ доштан, ҳифз намудан ва инкишоф додани мероси вогузоршуда бар дӯш доранд.

Дар ҳамин асно - Шахсони ҷавон бояд дар маркази нақшаҳои миллии рушд буда, дар таҳияи сиёсат ва барномаҳо иштироки фаъол дошта бошанд. – иброз мекунад, Котиби генералии СММ Пан Ги Мун.

Бо ҳамин, яъне таваҷҷуҳои ногусастани ҷомеаи ҷаҳонӣ барои ҷавонон дар арсаи байналмилалӣ саҳифаи нави таърихӣ боз мегардад.

Имрӯз 50% аҳолии рӯи оларо шахсони то 30 сола ташкил медиҳад. Дар 122 кишварҳои ҷаҳон сиёсати миллии (давлатии) ҷавонон бо дарназардошти низоми махсуси идоракунии давлатӣ (тавассути вазорату идораҳо) татбиқ мегардад. Садҳо декларатсияҳо, барномаҳо (аз ҷумла, Барномаи ҷаҳонии амалҳо барои ҷавонон), стратегияҳо ва нақшаҳои хусусияти байналмилалӣ дошта дар самти рушди сиёсати ҷавонон ва беҳдошти вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии онҳо аз ҷониби СММ ва ташкилотҳои соҳавии Ю, ЮСАИД, Бонки умумиҷаҳонӣ, Шӯрои Аврупо ва ғайра қабул ва амалӣ гардида истодаанд, ки таваҷҷуҳои хосаи ҷомеаи ҷаҳонро дар ташаккули муносибатҳои байналмилалии ҷавонон инъикос менамояд.

ИШТИРОКИ ҶАВОНОН ДАР ҲАЁТИ СИЁСӢ-ИҶТИМОӢИ ҶОМЕА АМРИ ВОҶЕИЯТ

Тоҷикистон низ ҳамчун узви ҷомеаи ҷаҳонӣ дар пайравӣ ба сиёсати байналмилалӣ ва эътирофи рукҳои миллии демографӣ барои ташаккули заминаҳо ҷиҳати пойдории ояндаи кишвар ва ҷомеа дар симои насли ҷавон тадбирҳои зиёде андешида истодааст.

Имрӯз бинобар 70% шаҳравандонро ташкил додани шахсони ҷавони то 30 сола, мувофиқан ба 25 сол рост омадани синнусоли миёнаи аҳоли ва 35 дар сади (1/3 ҳиссаи) аҳоли – захираи фаъоли инсониро ташкил намудани ҷавонон, Тоҷикистон дар ҷаҳон яке аз

мамлакатҳои ҷавонтарин ба ҳисоб меравад.

Бинобар ин, ҳануз аз рӯзҳои аввали бадастории истиқлолияти давлатӣ бо қабул гардидани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи сиёсати давлатии ҷавонон” (март 1992) дар Тоҷикистон сиёсати давлатии ҷавонон ташаккул ёфтааст.

Таваҷҷуҳи Ҳукумат, бахусус Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ҷавонон ногусастанӣ буда, ба боло гардидани нақши онҳо дар ҷомеа мусоидат намудааст. То имрӯз 6 маротиба мулоқотҳои расмӣ Президенти мамлакат бо намояндагони ҷавонони ҷумҳурӣ доир гардида, дар натиҷа консепсияҳо, стратегияҳо, барномаҳо, мақоми ваколатдори давлатии соҳаи кор бо ҷавонон ва садҳо инфрасохтори бисёрсоҳавӣ дар самти ташаккули сиёсати давлатии ҷавонон ва ба ин васила беҳдошти вазъи иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва маънавии ҷавонон амалӣ гардонидашудаанд. Дар тақвияти ба ин - *Ҷавонон муҳофизони боэътимоди Ватан, амнияти давлату ҷомеа, сарчашмаи ташаббусҳо ва захираи тиллоии миллату давлат ҳастанд. Гузашта аз ин, онҳо дар дигаргунсозии демокративу амалҳои созандаи Тоҷикистон тақияҳои боэътимоди давлат мебошанд* - иброн карда буданд, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни мулоқоти расмӣ бо намояндагони ҷавонони ҷумҳурӣ 23 майи соли 2013.

Бо ин мақсад ва фароҳам овардани шароитҳои муосир барои рушду такомулҳои ҷавонон ва зиндагии арзандаи онҳо дар ҷомеаи муосир, ҳамчун аҷдодони халқу миллати қадимаи тамаддунфоар ва фарҳангдӯст бо азму талошҳои пайвастаи роҳбарияти оӣ, масъулон ва мутахассисони

соҳаи кор бо ҷавонон тадбирҳои зарурӣ андешида шуда истодаанд, аз ҷумла:

- * **сиёсати давлатии ҷавонон яке аз шаш самтҳои стратегӣ ва афзалиятноки сиёсати иҷтимоии давлат муайян шуд;**
- * **мақоми ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон бо таъсис ёфтани Шӯроии миллии кор бо ҷавонон дар назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сатҳи олӣ бароварда шуд;**
- * **заминаҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва молиявии татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон бо дар амал қарор дода шудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон”, Концепсияи миллии сиёсати ҷавонон ва Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон (аз соли 1999 инҷониб барои ҳар се сол қабул ва амалӣ мегардад, айни замон барои солҳои 2016-2018 татбиқ ёфта истодааст) ташаккул дода шуд;**
- * **шароитҳо барои зиёд намудани шавқу рағбати ҷавонон, ҳавасманд гардонидан ва кадр намудани фаъолият ва дастовардҳои онҳо дар самти такмили фаъолиятҳои илмӣ-амалӣ ва эҷодӣ бо роҳандозӣ гардидани Ҷоизаи ба номи Исмоили Сомонӣ дар соҳаи илму техника, Стипендияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, квотаҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дохилшавии гуруҳҳои ниёзманд ба мактабҳои олии касбӣ, Фонди махсуси Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дастгирии ҷавонони лаёқатманд ва ғайра фароҳам оварда шуданд.**

Албатта ин тадбирҳо дар ҳаёти ҷавонон хело муҳим арзёбӣ гардида, боиси фараҳмандӣ ва ифтихор мебошанд,

аммо дар шароити ҷомеаи муосир, бахусус дар қиёс ба вазъи иҷтимоӣ-демографияи Тоҷикистон, тезутундшавии муносибатҳои геополитикӣ ва хусусияти тақдирсоз ва ҳалқунандаро пайдо кардани нақш ва иштироки насли ҷавон дар ҳаёти ҷомеа, ин қадамҳо кифоя намебошанд. Хело муҳим он нукта арзёбӣ мегардад, ки **муносибат ба ҷавонон** на ҳамчун шахси заиф, дастнигар, камтаҷриба ва камдониш, балки: **ҳамчун фарзанд** – оянда ва идомадиҳандаи насл, миллат, халқ ва давлат; **ҳамчун ҳамкасб/ҳамкор** – баробармақом, донишманд, соҳиблаёқат, қобилиятнок, уҳдабаро, масъулиятнок, боваринок; ва **ҳамчун роҳбар** – идорақунанда, ҳукмфармо, масъулиятшинос ва **иштирокқунандаи тамоми равандҳои ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ ва идории ҷомеа ва давлат** ба роҳ монда шавад.

ҶАВОНОН САРВАТ ВА САРМОЯИ ВОҚЕИИ ИҚТИСОДӢ

Дар Тоҷикистон тибқи маълумоти омори захираи асосии иқтисодӣ ё меҳнатиро насли ҷавон ташкил медиҳад, зеро аз 4/5 ҳисса ё 80% аҳолии фаъоли иқтисодӣ ин ҷавонон мебошанд. Аз нисф зиёди шахрвандони қобили меҳнат ба ҷавонон рост меояд ва ҳамасола зиёда аз 150 ҳазор нафар, аксарият ҷавонон ба бозори меҳнат мебароянд.

Бинобар ин, ҷавонон сарват ва сармояи воқеии иқтисодӣ ба ҳисоб рафта, саромгузори ба онҳо кафолати муътадилӣ ва устувории вазъи иқтисодии давлат ва ҷамъиятро таъмин месозад. Саромгузори ба ҷавонон ин саромгузори ба оянда аст.

Ҳамзамон, иштироки фаъоли ҷавонон дар таҳия, ташкил ва идорақунии сиёсати иқтисодӣ метавонад заминаҳои муносибро барои таҳким ва рушди

иқтисодиёти кишвар фароҳам биёрад.

Ба сармоягузори ҷавонон ҷомеаи байналмилалӣ низ дар роҳи амалисозии барномаҳои башардӯстонаи худ таваҷҷуҳ дорад. Бобати ин мавзӯ роҳбари (Президенти) Гуруҳи бонки Умумиҷаҳонӣ Пол Вулфовитс зимни Гузориши ҷаҳонӣ оид ба рушд “Инкишоф ва насли нав” (2007) чунин ибраз кардааст: *Ҷавонони муосир – ин коркунони оянда, соҳибкорон, волидон, шахсони соҳиби мавқеи фаъоли шахрвандӣ ва, албатта сарварони ҷомеа мебошанд. Дар натиҷаи даст кардани сатҳи таваллуд ҷавонони муосир нисбат ба насли волидони худ соҳиби фарзанди кам мегарданд. Ин дар навбати худ, ба суръати тези афзоиши иқтисодиёт аз ҳисоби зиёд кардани ҳиссаи аҳолии коргар ва андӯхти (захираи) пасандози оилавӣ боис мегардад. Кишварҳои сарватманд ва камбизоатро зарур аст, ки аз ин фурсат (имконият) истифода баранд, то ин ки дар натиҷаи ҷириши аҳоли он аз даст меравад. Ин имконият медиҳад, ки суръати афзоишҳои иқтисодиёт дучанд гардад ва боз бештар дастгирӣ сатҳи камбизоатӣ таъмин карда шавад.”*

Дар ҳақиқат бо истифода аз чунин роҳи усулҳои таҳкимбахши вазъи иқтисодӣ, ки иштирокчиёни асосӣ ҷавонон мебошанд, метавон ба зудӣ ба ҳадафҳои рушди тақвинулҷаҳидии давлат ноил гардад, чунки насли ҷавон дар асл сарвати пурарзиш ва манбаи (боигарии) инсонии давлат аст.

Танзим ва банақшагирии оилаҳои ҷавон бошад, метавонад бомаром ба роҳ монда шавад, агар маърифатнокии иқтисодии шахси ҷавон ҳануз аз хурдсолӣ амалӣ гардида, иштироки васеи ҷавонон дар идоракунии иқтисодиёт таъмин карда шуда бошад, ки ин далелнокӣ дар навбати худ, масъулияти шахсӣ ва шахрвандии онҳоро оиди батанзимдарории муносибатҳои иқтисодӣ-ҷамъиятӣ

зиёд мегардонад. Ин муносибатро метавон ба таҷрибаи ҳамсоякишвар-Ҷумҳурии Халқии Хитой шабоҳат дод, ки дар роҳи расидан ба ду ҳадафи стратегӣ: рушди иқтисодиёт ва беҳдошти вазъи иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва маънавии шахрвандон бисёрфарзандиро (таваллуди зиёда аз як кӯдакро) дар байни аҳоли маҳдуд намуд. Дар натиҷаи ин сиёсат ва дигар тадбирҳои стратегӣ Хитой аз ҷиҳати иқтисодӣ ҷойи дуюмро дар ҷаҳон ишғол менамояд ва динамикаи хуби муносибатҳои иқтисодӣ-иҷтимоиро ба даст меорад.

Дар шароити демографӣ-иҷтимоии Тоҷикистон низ ин механизми муносибатҳо муфид ва саривақтӣ арзёбӣ гардида, метавонад ба беҳдошти вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии ҷомеа ва ташаккули заминаҳои муносиб барои рушди динамикии он мусоидат намояд.

Талқини таърих ва фарҳанги миллӣ– масъулияти ояндаи ҷавонон

Халқ ва миллати тоҷик аз қадимулайём ҷамъияти фарҳангу адаб ва тамаддунофар мебошад ва то ба имрӯз фарзандони ин миллат ҳазорҳо офаридаҳо ба ҷаҳониён эҳдо кардаанд, аз ҷумла эҷодиёти адабӣ, тиббӣ ва техникӣ маъруфгаштаи ҷаҳонии А.Сино, У.Хайём, А.Рӯдакӣ, Ҷ.Румӣ, А.Фирдавсӣ, С.Шерозӣ, З.Розӣ, А.Берунӣ ва ғайраро метавон хотирнишон намуд, ки дар истифодаи васеъ қарор доранд.

Дар ин хусус, фалйасуфи олмонӣ Г.Гегел ибраз намудааст, ки: Форсҳо (тоҷикҳо) нахустин халқи таърихӣ ба шумор мераванд. Онҳо инкишофро ба вуҷуд оварданд, табаддулот карданд, ки хусусияти таърихӣ дошт. Дар (сарзамини) Форс бори нахуст нур афканданд, равшанӣ доданд, ин нур ба олами маърифат тааллуқ дошт. ... Шарти инкишоф дар таърихи Форс тантана мекунад, аз ин лиҳоз, ростӣ гап, таърихи умумиҷаҳонӣ маҳз аз таърихи Форс оғоз

меёбад.

Таваҷҷуҳи олимони ва муҳаққиқони олам ба таъриху фарҳанги миллати тоҷик боис бойю пурғановат ва қадима будани он аст. Таъриху адабиёти миллии аҷдодӣ бо сипари гардидани саддаҳо низ мубрамии худро гум накарда, мавриди таҳқиқу омӯзиши ҷаҳониён қарор дорад.

Ин таърих, тамаддун ва фарҳанги аҷдодӣ мероси абадӣ ва пурифтихори миллӣ ба наслҳои оянда мебошад. Аз ин лиҳоз, зарур аст, ки иштироқи фаъоли ҷавонон ҳамчун меросдор - ояндаи миллат ва давлат дар пос доштан, ҳифз ва талқин намудани фарҳанг, таърих, тамаддун ва арзишҳои миллию анъанавӣ дар байни имрӯзу ояндаи ҷомеа таъмин карда шавад.

Дар ин росто, тарбияи маънавӣ-фарҳангӣ, ҷалб ва ҳавасманд намудани насли ҷавон бо воситаи иштироқи онҳо дар таҳия ва татбиқи сиёсати давлатии соҳа, аз ҷумла барномаҳо, стратегияҳо ва ҷараёни идоракунии мақомоти давлатию ҷамъиятии самти фарҳангу адабиёт ба мақсад мувофиқ мебошад.

Заминаҳои ҳуқуқӣ-конститутсионии ҷавонон кафили пойдории идораи давлатӣ

Дар шароити ҷавон будани Тоҷикистон, қишри зиёди аҳолии фаъоли иқтисодӣ, захираи асосии меҳнатӣ ва қувваи асосии муосири зеҳнӣ-амалии кишварро ташкил додани ҷавонон ва дар сурати аз насли ҷавон вобаста будани тақдири имрӯзу оянда ва амнияти ҷомеа ва давлат зарурат ба миён меояд, ки **дар сатҳи мақоми олии сиёсӣ, ҳуқуқӣ ва қонунгузории ҷумҳурӣ ва дар маҷмӯъ дар низоми конститутсионии давлат** тадбирҳои мусоидаткунанда ба таҳкими муносибатҳои муосир ва муносиб, далелнок ва таъхирнопазир – эътимодбахш,

ҳавасмандкунанда ва ҳидояткунандаи ҷавонон ба иштирок ва саҳми фаъол дар рушду нумӯи мамлакат андешида шаванд.

Таҳкими ҳуқуқҳои конституционии ҷавонон - рӯ овардан ба ҷавонон ва фароҳам овардани шароит барои иштироки онҳо дар идораи ҳокимияти давлатӣ, баҳусус роҳбарӣ ва ишғоли мансабҳои сиёсӣ айни муддао ва тақозои ҷомеаи муосир арзёбӣ мегардад. Зеро бо ин далелнокӣ метавон ҳавасмандӣ ва завқмандии насли ҷавонро дар хизмат ва идоракунии давлатӣ баланд бардошт, зимнан қудрат ва нерӯи тоза, тобовару устувор ва наовари онҳоро дар рушду нумӯи ҷомеа ва давлат бомаром истифода бурд.

Боиси зикр аст, ки заминаҳои конституционии татбиқи босамари сиёсати давлатии ҷавонон ва имкониятҳо барои ҷавонон дар идораи давлатӣ дар таҷрибаи кишварҳои Белоруся, Арманистон ва Молдова оварда шудааст.

Бо ин мақсад, таҳкими меъёрҳои конституционӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба поён овардани сарҳадоти синнусолӣ, яъне васеъ гардонидани имконоти ҷавонон барои ишғоли мансабҳои олий-сиёсии хизмати давлатӣ қадами устуворе ба сӯи ояндаи пойдор ва нек мебошад.

Аз ҷониби намояндагони мардумӣ пешниҳод гардидани тағйиру иловаҳо ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба (мутаносибан) паст намудани синни шаҳрвандон барои интихоб шудан ба вакили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва узви Маҷлиси миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон то 30 сола (аз 35) имкон медиҳад, ки ҷавонон барои иштирок дар раванди таҳкими заминаҳои

қонунгузорӣ ва сиёсии давлат ҳавасманд гарданд ва барои ин мақоми баланди сиёсӣ бо итминони комил талош варзанд. Ҳамзамон, ин механизм метавонад ба устувор гардидани иқтисодии интелектуалӣ, навоар ва муосири ҳуқуқӣ-сиёсии мамлакат муосидат намояд, зеро чунин иқтисодро маҳз насли ҷавон соҳиб мебошад.

Дар урфият гуфтаанд: “Ҳар сарбозе, ки орзуи генерал шуданро надорад, сарбоз нест”. Дар воқеъ Сарвар ва Ӯ Президенти мамлакат шуданро ҳар як шахрванди солимфикру қавиирода орзу менамояд, аммо агар роҳи ба ин орзу расидан фарохтар бошад, пас сафи ҳавасмандон ва талоши шахрвандон ба ин мақоми олий зиёд гардида, сатҳи маърифатнокии аҳли ҷомеа атрофи ватандӯстӣ, ҳувият ва шинохти миллӣ, худогоҳӣ, сиёсатшиносӣ, давлатдорӣ, эҳтиром гузоштан ба муқаддасот, қадр ва ҳифз кардани арзишҳои миллӣ равақ меёбад. Поён овардани сарҳади синни барои интихоб шудан ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон то 30 сола, ин эътимод ва боварии мақоми олий ва халқ ба ҷавонон – ояндасозони ҷомеа мебошад. Албатта бо эҳсос ва дарки ин боварӣ руҳияи ҷавонон баланд гардида, баҳри боз ҳам ободу шукуфон гардонидани Ватан-Тоҷикистон талош меварзанд, зеро Тоҷикистон худ ҷавон аст. Ҷавон кунонидани синнусоли президентӣ рӯ ба муосирият, модернизатсия, серҳаракатӣ, таҳкимбахшӣ, фасеҳӣ, самарабахшӣ ва ҷовидонии муносибатҳо дар идораи сиёсии давлат мебошад. Ин ишора ба он аст, ки имрӯз ҷавонон қобили идораи давлатӣ мебошанд, мувофиқан ба ин масъулияти серталаб бояд омодагӣ дошта бошанд.

Поён фаровардани синни судяҳо то ба 30 низ далолати таҳкими низоми судӣ бо усулҳои нав ва муосир мебошад, чунки ин аломатҳои муҳими идоракунии ва

таъминкунандаи адолат маҳз дар ҷавонон дида мешаванд.

Чӣ тавре маълум мегардад, муносибат ба ҷавонон дар ҳар се шохаи давлатӣ-конституционӣ таҳким бахшида шудааст ва мақсади ниҳой албатта ҷалби иштироки васеъ ва омодагии насли ҷавон ба бардошти рисолати давлатдорӣ ва пешбурди манфиатҳои халқу миллат ҳамчун меросдори фарҳанги қадима, таърих ва тамаддуни бой мебошад.

Албатта ин иқдомот тақозои ҷомеаи муосир буда, ғамхориву ояндабинӣ, боварӣ ва эътимоднокии насли калонсоли ҷумҳурӣ, аз ҷумла Пешвои миллат, Ҷаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмонро нисбат ба ҷавонон инъикос менамояд.

Дар навбати худ, ҷавононро месазад, ки ин боварию ғамхорию қадр карда, эҳтиром гузошта, тамоми қувва ва саъю кушиши худро баҳри пиёда гардидани рукҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии ҷумҳурӣ, бахусус расидан ба ҳадафҳои стратегии мамлакат равона созанд ва албатта дар ҷараёни ташкили муносибатҳои сиёсӣ-идорӣ фаъол бошанд.

АДАБИЁТ

1. Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2004, №7, мод. 459; с.2011, №6, мод. 429
2. Концепсияи миллии сиёсати ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (қарори Ҳукумати ҚТ аз 3.06.2016, №228)
3. <http://www.admissions.cn/cyu/>
4. <http://www.admissions.cn/cyu/>, <http://www.nspu.ru/content/>, <http://www.edu.mirvolgograda.ru/vyissee>

Саволҳои барои санҷиш ва тақвияти дониш:

1. Система ва ё соҳаи кор бо ҷавонон аз кадом ва чӣ гуна сохторҳо иборат аст?
2. Мавқеъ ва ё мақоми соҳаи кор бо ҷавонон аз кадом нишондиҳандаҳо иборат аст?
3. Сиёсати давлатии ҷавонон ба самтҳои стратегӣ ва афзалиятноки сиёсати иҷтимоии давлат чӣ ҳамбастагӣ дорад?
4. Касбикунонии соҳаи кор бо ҷавонон чӣ зарурат дорад?
5. Корманди кор бо ҷавонон кӣ аст?
6. Дар кишвар дар баробари соҳаи кор бо ҷавонон боз кадом соҳаҳо ҳамчун соҳаҳои идеологӣ фаҳмида мешаванд?
7. Такмили сатҳи дониш ва қобилияти касбӣ чӣ зарурат дорад?
8. Вобаста ба таҳкими имконоти амалии касбӣ ва хизматрасонии сифатноки соҳаҳои идеологӣ кадом татбиқи кадом масъалаҳо муҳим арзёбӣ гардидаанд?
9. Дар кадом кишварҳо низоми такмилу оmodасозии касбӣ ва таҳқиқи илмию назариявии сиёсати давлатии ҷавонон фароҳам оварда шудааст?
10. Иттифоқи умумишӯравии коммунистии ҷавонон чӣ гуна ташкилот буд ва кадом вазифаҳоро иҷро мекард?
11. Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон кай таъсис ёфтааст, чӣ ҳадаф дорад ва дар ҷомеа чӣ нақш гузоштааст?
12. Дар самти истифодаи потенциали Иттифоқи ҷавонони Тоҷикистон кадом масъалаҳоро мебояд

амалӣ гардонид?

13. Зарурати иштироки ҷавонон дар ҳаёти сиёсию иҷтимоии мамлакат дар чист?
14. Чаро маҳз тағйиру иловаҳоро ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон узви Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намуданд?
15. Чанд фисади аҳолиро дар ҷаҳон ҷавонон ташкил медиҳанд ва нақши онҳо дар муносибатҳои байналмилалӣ чӣ гуна мебошад?
16. Нишондиҳандаи асосии ҷавоникунии конститутсионии кадрӣ ба чӣ асос меёбад ё ин ки бо чӣ тарз дарҷ гардидааст?